2020-74-RE

Causa 2020-74-RE
(Molina Botran i IVB Comercial Antillana, SA c/ Principat d'Andorra)

Número de registre 506-2020. Recurs d'empara

Sentència del 17 de febrer del 2021

BOPA núm. 25, del 24 de febrer del 2021

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 5 de novembre del 2020, per la representació processal dels Srs. Juan Milton Guillermo i Hugo Alberto Molina Botran i de la societat IVB Comercial Antillana, SA, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció, reconegut a l'article 10 de la Constitució, en els seus vessants dels drets a obtenir una decisió fonamentada en Dret i a un procés degut, "*el que suposa una lesió directa al dret a la defensa material*", així com una presumpta vulneració de l'article 6 del Conveni per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals, en els seus vessants "*al dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, al principi de legalitat, a un procés degut substanciat per un Tribunal imparcial predeterminat per la Llei i a la igualtat d'armes*", i, atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que es declari la vulneració dels drets fonamentals esmentats, que sol·liciti la tramitació del procediment DP-800074-2018, ordenant a l'òrgan instructor: que acordi, en un termini màxim d'1 mes, prendre la declaració dels recurrents, que acordi l'aixecament de la mesura cautelar de bloqueig de comptes i d'embargament del 30 de setembre del 2020, i, subsidiàriament, que substitueixi la mesura anterior per una altra consistent en què els recurrents puguin garantir mitjançant la constitució de dipòsit o fiança bancària, dipositada a la Batllia o a l'AFA, l'import objecte dels presumptes suborns dels quals se'ls acusa i que acordi la pràctica de diligències d'instrucció per esbrinar l'existència o no dels indicis dels delictes imputats;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 98 c) i 102;

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítols primer i sisè;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 18 de desembre del 2020 que va acordar no admetre a tràmit els motius del recurs d'empara que es fonamentaven en la vulneració del dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret i a un procés degut, reconeguts a la Constitució, així com en la vulneració de l'article 6 del Conveni per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats

fonamentals, en els seus vessants del dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, del principi de legalitat, i dels drets a un procés substanciat per un tribunal imparcial i a la igualtat d'armes; i, no obstant això, admetre a tràmit el motiu del recurs d'empara que denunciava la vulneració del dret a la jurisdicció, en el seu vessant del dret a un judici de durada raonable (article 10.2 de la Constitució);

Vist l'escrit d'al·legacions presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 25 de gener del 2021, pel Ministeri Fiscal;

Vistes les conclusions formulades dintre de termini per la part recurrent i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe del magistrat ponent, Sr. Joan Manel Abril Campoy;

1. Antecedents processals davant les jurisdiccions ordinàries

1.1. Fonamentant-se en un document elaborat per la UIFAND, el 13 de juliol del 2018, el Ministeri Fiscal va emetre un informe en què determinava el presumpte delicte de blanqueig de capitals i valors comès pels Srs. Juan Milton Guillermo i Hugo Alberto Molina Botran i per la societat IVB Comercial Antillana, SA.

1.2. Aquell mateix dia, la Secció d'Instrucció de la Batllia va incoar, mitjançant providència, les diligències prèvies registrades amb el núm. 800074-2018, i la batlle instructora mitjançant un aute va decretar, entre altres mesures, l'embargament dels comptes bancaris de la societat recurrent, de la qual eren apoderats els Srs. Juan Milton Guillermo i Hugo Alberto Molina Botran.

1.3. El 29 d'agost del 2018, la batlle instructora de la causa va trametre una comissió rogatòria internacional (CRI) a Guatemala per tal d'obtenir diversa informació sobre els recurrents.

1.4. Aquesta CRI va ser retornada per un defecte de forma. El 28 de gener del 2019, la Batllia d'Instrucció va sol·licitar novament la CRI, la qual va ser degudament complimentada per Guatemala el 27 de setembre del 2019.

1.5. Considerant que la Batllia no actuava de manera diligent, el 2 d'abril del 2019, els recurrents van sol·licitar l'aixecament de la mesura cautelar de bloqueig preventiu i d'embargament sobre els seus béns, i que es practiqués la seva declaració.

1.6. No havent obtingut cap resposta, els recurrents van presentar sengles escrits del 3 i del 5 de març del 2020, en què proposaven diverses dates per tal de prestar declaració. No havent obtingut cap resposta, el 15 de juliol del mateix any, els recurrents van presentar un escrit d'insistiment.

1.7. El 5 de novembre del 2020, la representació processal dels Srs. Juan Milton Guillermo i Hugo Alberto Molina Botran i de la societat IVB Comercial Antillana, SA va interposar un recurs d'empara, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció, reconegut a l'article 10 de la Constitució, en diversos dels seus vessants, ressenyats en l'encapçalament d'aquest aute.

1.8. El 18 de desembre del 2020, el Tribunal Constitucional va acordar admetre a tràmit únicament el motiu del recurs d'empara que denunciava la vulneració del dret a la jurisdicció, en el seu vessant del

dret a un judici de durada raonable (article 10.2 de la Constitució).

2. Argumentació jurídica

2.1. Argumentació dels recurrents

- Pel que fa a la vulneració del dret a un judici de durada raonable, la part recurrent assenyala que per desvirtuar els indicis de criminalitat respecte de les seves activitats, el 2 d'abril del 2019, va presentar un escrit en què acompanyava un seguit de documentació acreditativa de la licitud de les seves actuacions.

El 3 de març del 2020 va proposar a l'òrgan instructor unes dates per declarar, les quals va haver de modificar en l'escrit presentat el 5 de març següent, a causa de la situació derivada de la pandèmia, tot i així, va proposar la pràctica de les declaracions mitjançant videoconferència.

Aquesta darrera petició tampoc va obtenir resposta i, el 15 de juliol del 2020, va presentar un escrit d'insistiment.

- Dels fets exposats, aquesta part afirma que des del 29 d'agost del 2018 no s'ha efectuat cap actuació nova d'instrucció, ja que la CRI del 28 de gener del 2019 és un acte de subsanació dels defectes formals de la primera CRI. Des de les al·legacions del 2 d'abril del 2019 no s'ha portat a terme cap diligència judicial, no s'ha practicat la seva declaració, considerant que el procediment no planteja cap complexitat tècnica ni de concurrència de parts, de manera que havent insistit 2 cops en la continuació de la tramitació, el retard no li pot ser imputable.

- La inactivitat processal està provocant greus perjudicis als Srs. Molina Botran en el seu patrimoni empresarial i personal, derivats de l'embargament travat a Andorra i, en especial, sobre el compte bancari de la societat IVB Comercial Antillana, SA.

- Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració del dret fonamental esmentat, que sol·liciti la tramitació del procediment DP-800074-2018, ordenant a l'òrgan instructor: que acordi, en un termini màxim d'1 mes, prendre la declaració dels recurrents, que acordi l'aixecament de la mesura cautelar de bloqueig de comptes i d'embargament del 30 de setembre del 2020, i, subsidiàriament, que substitueixi la mesura anterior per una altra consistent en què els recurrents puguin garantir mitjançant la constitució de dipòsit o fiança bancària, dipositada a la Batllia o a l'AFA, l'import objecte dels presumptes suborns dels quals se'ls acusa i que acordi la pràctica de diligències d'instrucció per esbrinar l'existència o no dels indicis dels delictes imputats.

2.2. Argumentació del Ministeri Fiscal

- El Ministeri Fiscal exposa de manera molt detallada totes les actuacions dutes a terme en aquesta causa, destacant que la petició de declaració efectuada pels recurrents va coincidir amb l'inici de la situació de crisi sanitària global, la qual va afectar de manera clara l'activitat ordinària dels tribunals.

- No obstant això, reconeix que si bé hi ha hagut un període d'inactivitat processal entre el mes de setembre del 2019 fins al mes de març del 2020, imputable a l'Administració de Justícia, aquest

lapse de temps no té entitat suficient per fonamentar una vulneració del dret a un judici de durada raonable, sobretot si es té en compte que els recurrents no han presentat cap insistiment respecte de l'aixecament de les mesures cautelars sobre el seu patrimoni.

- Destaca també que les mancances estructurals i de mitjans processals, humans i materials que pateix l'Administració de Justícia són una deficiència sistèmica que perdurarà fins que les autoritats competents no actuïn al respecte.

- De manera subsidiària, cas que es declari la vulneració al·legada, el Ministeri Fiscal considera que aquesta vulneració no ha de comportar automàticament el desbloqueig de l'embargament, ja que com s'ha dit anteriorment, cal tenir en compte la situació excepcional derivada de la pandèmia, les conseqüències de la qual no poden ser imputades a l'Administració de Justícia.

- Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que desestimi aquest recurs d'empara per no haver-se produït la vulneració al·legada, afegint, subsidiàriament, que s'oposa a l'aixecament del bloqueig travat sobre el patrimoni dels recurrents.

3. Fonaments jurídics del Tribunal Constitucional

3.1. L'article 10.2 de la Constitució garanteix el dret a un judici de durada raonable. La jurisprudència d'aquest Tribunal Constitucional ha establert quins són els paràmetres que s'han de prendre en consideració per poder concloure si la durada d'un judici és o no és raonable (veg. entre d'altres, les sentències del 14 de març del 2001 -causa 2000-17-RE-, del 7 de setembre de 2005 -causa 2005-21-RE-, del 7 de maig del 2018 -causes 2017-38-RE i 2017-54-RE-, del 7 de setembre del 2018 -causa 2018-10-RE-, del 19 de desembre del 2018 -causa 2018-50-RE-, del 22 de maig del 2019 -causa 2019-14-RE, i del 13 de juliol del 2020 -causa 2020-19-RE-).

I aquesta doctrina del Tribunal Constitucional s'alinea amb la jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans (veg. la sentència del 13 de juliol de 1983, recaiguda en el cas Zimmermann i Steiner c/ Suïssa, així com la sentència del 27 de juny del 2000, recaiguda en el cas Frydlender c/ França).

3.2. La concreció de la durada "*raonable*", com a concepte jurídic indeterminat, exigeix valorar la complexitat processal, el temps transcorregut, l'actitud processal de les parts i l'activitat dels tribunals (veg. les sentències del 25 de maig del 2007 -causa 2007-2-RE- i del 10 d'octubre del 2016 -causa 2016-8-RE), d'acord amb les peculiaritats del cas concret (veg. la sentència del 15 de desembre del 2014 -causa 2014-23-RE).

3.3. Si traslladem les consideracions anteriors al cas actual, resulta que el 13 de juliol del 2018, l'òrgan judicial instructor va dictar una providència d'incoació de diligències prèvies (núm. 800074-2018); que a la mateixa data es van adoptar mesures cautelars i d'investigació contra els recurrents que incloïen l'embargament del compte de la societat IVB Comercial Antillana, SA per un import de 57.847.129,78 dòlars americans.

El 29 d'agost del 2018 es va tramitar una CRI a Guatemala per conèixer l'existència de processos judicials contra els recurrents, la qual va haver de ser tramitada de nou el 28 de gener del 2019 per no complir amb les formalitats legals. Aquesta CRI va ser complimentada per retorn el 27 de setembre del mateix any.

El 2 d'abril del 2019, els recurrents van presentar un escrit d'al·legacions per justificar l'estructura societària i operativa del grup HAME, així com les filials i societats participades, i es va acompanyar de documentació. I, en funció d'allò que s'argumentava, es va demanar l'aixecament de la mesura cautelar de bloqueig preventiu i d'embargament dels béns i drets radicats al Principat i que es practiqués la declaració dels recurrents.

El 3 de març del 2020 van proposar a l'òrgan judicial unes dates per efectuar les seves declaracions, les quals van ser modificades mitjançant un escrit del 5 de març següent arran de la pandèmia. El 15 de juliol del 2020 van presentar un altre escrit d'insistiment.

De tot l'exposat es pot concloure que des de la tramitació de la CRI, l'òrgan judicial instructor va romandre en una situació de total inactivitat, donat que no consta que s'hagi practicat cap diligència ni actuació per esbrinar si els fets que van originar l'apertura de les diligències tenen transcendència penal suficient per derivar el procediment davant un judici oral o si no la tenen, i, en aquest cas, s'hauria de procedir al seu arxivament. Però, altrament, aquesta situació contrasta amb l'actuació proactiva de la part recurrent en empara que ha sol·licitat prestar declaració davant l'òrgan instructor, ha presentat escrit d'al·legacions amb documentació per justificar la seva posició i escrits d'insistiment sense rebre cap resposta.

3.4. No existeix tampoc en aquesta instrucció una complexitat processal que es pugui derivar de la intervenció en el procés de molts integrants dins de la part acusada o acusacions particulars o populars que alenteixin la tramitació del procés d'instrucció, ni tampoc consta que s'hagin interposat recursos que puguin paralitzar aquesta tramitació.

I, pel que es refereix a la complexitat tècnica, no es justifica que les concretes peticions de la part recurrent en empara no hagin obtingut cap resposta per l'òrgan judicial. No es tracta d'examinar la complexitat global de la causa, que se segueix per un delicte de blanqueig de capitals i valors, sinó d'analitzar la resposta judicial a les concretes peticions instades per la part recurrent i el temps transcorregut sense que l'òrgan judicial hagi respost.

Així, en primer terme, l'escrit del 2 d'abril del 2019, en què s'efectuaven al·legacions i es demanava l'aixecament de la mesura cautelar i que es prengués declaració als recurrents no ha merescut cap resposta des d'aleshores.

En segon terme, mitjançant l'escrit del 5 de març del 2020 es va proposar que s'efectués la declaració per videoconferència i, el 15 de juliol del 2020, es va insistir sobre aquest fet sense l'obtenció de cap resposta.

El silenci i la manca d'activitat jurisdiccional en relació amb les dues peticions concretes dels recurrents s'ha d'entendre que vulnera, en atenció a les circumstàncies exposades, i tenint en compte el temps mig de resolució de qüestions similars per un òrgan judicial instructor, el dret a un judici de durada raonable, de manera que el recurs d'empara interposat ha de ser acollit.

3.5. Els recurrents en empara demanen a aquest Tribunal Constitucional que fixi el termini d'un mes per tal que se'ls prengui declaració, que s'acordi l'aixecament de la mesura cautelar de bloqueig i d'embargament de comptes o, de manera subsidiària, que se substitueixi per un dipòsit o una fiança bancària suficient, alhora que s'adopti la pràctica de les diligències d'instrucció per esbrinar l'existència o no d'indicis de delicte.

No li correspon a aquest Tribunal organitzar i planificar la instrucció judicial de la causa penal seguida contra els recurrents, sinó solament constatar l'existència de la lesió del dret a un judici de durada raonable, continguda a l'article 10 de la Constitució, i ordenar a l'òrgan judicial instructor que, amb la major brevetat possible, prengui declaració als recurrents, que resolgui l'aixecament o no de la mesura cautelar, i si s'escau, la seva eventual substitució per una altra garantia menys perjudicial, i que doni a la instrucció judicial l'impuls processal d'ofici.

Decisió:

En atenció a tot això que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

Ha decidit:

1. Estimar el recurs d'empara interposat per la representació processal dels Srs. Juan Milton Guillermo i Hugo Alberto Molina Botran i de la societat IVB Comercial Antillana, SA.

2. Declarar que s'ha vulnerat el seu dret fonamental a un judici de durada raonable, reconegut a l'article 10 de la Constitució.

3. Declarar que la part recurrent té dret a ser indemnitzada pels perjudicis soferts.

4. Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal dels recurrents, al president de la Batllia i al Ministeri Fiscal ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 17 de febrer del 2021.

Josep-D. Guàrdia Canela
President

Jean-Yves Caullet
Vicepresident

Joan Manel Abril Campoy
Magistrat

Dominique Rousseau
Magistrat